

Dr. Remek Éva*

Migráció – Európai Unió – Nyugat-Balkán

Napjainkban biztonsági környezetünk gyorsan változik. Példa erre, hogy a migráció már nemcsak biztonságpolitikával foglalkozó szakemberek vagy érdeklődők körében ismert fogalom, hanem a társadalom egésze előtt. Az információáramlás mennyisége és minősége is gyorsan változik, amiben a médiának természetesen nagy szerep jut. A migráció képes befolyást gyakorolni egy adott társadalom minden szegmensére, így pl. a gazdasági, társadalmi, demográfiai, kulturális helyzetére. Nem mindegy azonban, hogy a migráció a szegmenseket milyen irányba mozditja el, azaz milyen előjelű változások követik azt. Közben tehát természetes jelenségről van szó, mégis nagyon összetett problémával állunk szemben: előnyök mellett kockázatok, fenyegetések egyaránt jellemzik, így akár biztonsági kérdéssé is válhat. A migráció azonban alapvetően akkor lesz biztonsági kérdés, kihívás, „ha hirtelen tömegessé, egyidejűvé és részben illegálissá válik, s nincs mód sem az előrejelzésre, sem érdemi prevencióra.¹ Ezt a biztonsági kihívást napjaink egyéb kihívásai, fenyegetései csak erősítik, mint pl. a 2008 óta tartó pénzügyi világválság, az „Arab Tavasz”² eseményei vagy éppen a szíriai polgárháború³ következtében kialakult menekültáradat.

Írásomban arra keresem a választ, hogy napjaink migrációs folyamatai miért jelennek merőben új biztonsági fenyegetést? Továbbá a kezelésükre létrehozott struktúrák, szabályok hogyan működnek, mi nehezíti ezek hatékonyságát az Európai Unió gyakorlatában a Nyugat-Balkán⁴ régióban?

A vizsgálati időkeret: a közeli múlt történései a teljesség igénye nélkül, amikor

Európa az illegális, egyidejű, tömeges migrációval szembesült.

A migráció

A migráció (lakóhely változtatás, költözés, vándorlás) jelensége egyidős az emberiség történetével. Fő jellemzője: emberi magatartás és jog, a mozgás szabadsága, a lakóhely szabad megválasztása. „A migráció tehát individuális cselekvés, amely volumenénél fogva alakul társadalmi jelenséggé.”⁵ Ezen írásnak nem célja a migráció típusok, csoportok bemutatása, összehasonlítása, a téma elméleti hátterére való utalás vagy az ott használt leírások hivatkozása a mai történetek jobb megértését segítik, illetve rámutatnak a migráció, főleg az illegális migráció és a menekültügy problémáinak összetettségére. A migráció tehát lehet az államhatár átlépése függvényében külső vagy belső, a mozgás iránya szerint kifelé vagy befelé irányuló, a résztvevők számát tekintve egyéni, többes vagy tömeges, az egyéni akarat kifejezésre juttatása alapján szabad akaratlan alapuló vagy kényszer szülte, a vándorlás ideje szerint időszakos vagy tartós, a vándorlás jellege szerint gazdasági, politikai vagy kulturális, míg az utazás vagy tartózkodás ellenőrzöttsége függvényében ahhoz kötött (reguláris, dokumentált vagy legális) vagy azon kívüli (irreguláris, nem dokumentált vagy illegális) migráció.⁶

A migráció témájának jelentős szakirodalma van: a teljesség igénye nélkül főleg a társadalomtudományok, ezen belül a szociológia az, mely különböző elméleteket hozott

létre a jelenség magyarázatára, de a téma közgazdasági, nemzetközi jogi és biztonságpolitikai megközelítései szintén olvashatók a migrációkutatásban. Mindezek eredményeképp sokféle információnk van a migráció okairól, következményeiről, etnikai, gazdasági, kulturális, vallási és egyéb sajátosságairól.

A jelenlegi migrációs folyamatok megértéséhez azonban nem elegendő egyetlen tudományterület kutatási eredményeinek megismerése, mert egy nagyon összetett folyamatról van szó, ezért nem véletlen, hogy elméleti modellek⁷ sora foglalkozik az okok kutatásával. A nemzetközi rendszerben a migráció jelenségét egyes országok nemcsak az elméletek, hanem a gyakorlat szintjén is biztonsági kockázatként kezelik, s az adott ország, nemzetközi szervezet, szereplő biztonsági koncepcióit tartalmazó dokumentumokban rögzítik, pl. a Nemzeti Biztonsági Stratégiájukba megjelenítik a migráció kérdését. Pl. Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájában⁸ is helyet kapott a migráció kezelésének kérdése.⁹ A Nemzeti Biztonsági Stratégia megfogalmazza, hogy a migráció egyszerre jelent „gazdasági és demográfiai előnyöket, valamint köz- és nemzetbiztonsági kockázatot”. Megemlíti Magyarország felelősségének jelentőségét a határvédelemben, hiszen vannak olyan határszakaszok, amelyek egyben az EU vagy a Schengeni Térség külső határai is. Rögzíti, hogy az illegális migrációval összefüggő biztonsági kockázatok kezelését Magyarország nemzetközi együttműködésben kezeli. Az illegális migráció mellett, a legális migrációról is megjegyzi a Stratégia, hogy ahhoz is kapcsolódhatnak biztonsági kockázatok.¹⁰

Migráció – Európai Unió

A nemzetközi rendszerben az Európai Unió, mint különleges entitás szintén rendelkezik saját Biztonsági Stratégiával, ami a „Bizton-

ságos Európa egy jobb világban” címet viseli. Ezt a dokumentumot 2003 decemberében fogadta el az Európai Tanács. Ebben a Biztonsági Stratégiában megnevezték az Európát fenyegető öt fő biztonsági kihívást, amelyek a következők: terrorizmus, tömegpusztító fegyverek proliferációja, regionális konfliktusok, bukott államok, valamint a szervezett bűnözés.¹¹ Igaz, ebben a dokumentumban explicit nem szerepel a migráció, mint fő biztonsági kihívás, ha azonban a biztonsági kérdésekkel foglalkozó elemletekből indulunk ki, a biztonsági kihívásokat egymással kölcsönhatásban álló kockázatoknak tekintjük, akkor az Európai Biztonsági Stratégiában azonosított fő kihívások közül többel is kölcsönhatásban értelmezhetjük a migrációt. Szorosan kapcsolódik az illegális migráció jelenségéhez a terrorizmus, valamint a szervezett bűnözés terjedése. Napjainkban zajló események bizonyítják ezt,¹² de korábban is az illegális migránsok egy része embercsempészet útján jut el a célországokba. A bukott államokkal is kapcsolatba hozható a migráció, hiszen ezekből az államokból tömegesen indulnak el az emberek, hogy menekült státuszért folyamodjanak más országban.

A 2003-as stratégiát – ami Európa biztonságának külső dimenziójával foglalkozik – egészíti ki a 2010-ben elfogadott Európai Unió Belső Biztonsági Stratégiája. Az itt megfogalmazott veszélyek a következők: a terrorizmus, a súlyos és szervezett bűnözés, a számítástechnikai bűnözés, a határon átnyúló bűnözés, maga az erőszak, a természeti és az ember okozta katasztrófák, közúti balesetek. A két dokumentumban jelzett kihívások között átfedést találunk, ami nem meglepő, mivel a mai globalizált világban a biztonság külső és belső dimenziója nem választható el élesen egymástól. A Belső Stratégiának tíz stratégiai iránymutatás¹³ is a részét képezi, amelyek

megvalósítása garantálná az Unió belső biztonságát. Témánk szempontjából a hetedik iránymutatás a fontos: az integrált határigazgatás megerősítését, és az új technológiák fontosságát hangsúlyozza többek között annak érdekében, hogy javítsák a biztonságot azáltal, hogy előmozdítják az Unió számára kockázatot jelentő személyek kiszűrését, és megakadályozzák, hogy ezek a személyek átlépjék a határokat.¹⁴

Az elmélet és a gyakorlat szintjén is azt mondhatjuk, hogy a migrációt, mint biztonságpolitikai kihívást értelmezhetjük, és értelmezik is az egyes nemzeti és uniós szintű stratégiák (l. 1. sz. ábra) Erre szükség is van, hiszen a megváltozott világban a globalizáció eredményeképpen a biztonság is globálissá változott. Ezek szerint a globalizációs folyamat hatásai alól egyetlen ország, illetve régió sem képes magát kivonni, még akkor sem, ha nem tud lépést tartani az új helyzet kihívásaival.

A globalizáció eredményeként a bizonytalanság elemei is globálissá váltak. Fogalmazhatunk úgy is, hogy van globális bizonytalanság, amely több elemből tevődik

1. SZ. ÁBRA¹⁵

össze. A több államon, régión átnyúló, illetve globális jellegű biztonsági fenyegetések azok, amelyek a jövő időszakának meghatározó elemei lesznek. Már régen tudjuk, hogy a globalizáció nem csak gazdasági folyamat. Kapcsolatban van az államok és az intézmények szerepével, az ember és a környezet viszonyával, a természeti erőforrások felosztásával, birtoklásával, csak kiragadva néhány példát. Az ember és környezetének viszonya, az ember számára annak élhetősége, az egzisztenciális biztonság jövője, az elméleti szakemberek sokaságát ösztönözte kutatásokra.

A globális változásokat előidéző és meghatározó világgazdasági folyamatok szorosan összefüggnek egymással. Így például a kommunikációs technológia fejlődése, a transznacionális vállalatok világgazdaságban betöltött folyamatosan erősödő szerepe, vagy éppen a pénzpiaci szerepének növekedése. A változások nem hagyták érintetlenül a biztonságtudományát sem, s ennek legfőbb bizonyítéka új fogalmak megjelenése, illetve a régiók új tartalommal való feltöltése. A mai migráns, menekült csoportok jelentős részét háborús, politikai vagy szociális okok „kényszerítik” (taszító tényezők – push faktor) arra, hogy elhagyják eredeti hazájukat, ahol szociális státuszuk eredetileg is bizonytalan vagy alacsony volt, nem ritkán származási helyükön maguk is idegennek minősülő kisebbségek voltak. Elhagyták otthonaikat, új helyzetbe kerültek, új helyzetet teremtve a vándorlásaik során érintett, illetve az őket befogadó államok számára is. Így tehát az előbbi ellenkezőjét is érdemes vizsgálni, mi az, ami vonzó tényező (pull faktor)¹ azokban a régiókban, országokban, amelyek cél- vagy tranzitországgként jelennek meg a tömegek előtt?

A kétféle szempont adta migrációs törvényszerűségek olykor csak statisztikai ada-

toknak tűnhetnek, de hosszú távon a belőlük levonható következtetések segíthetik a politikai döntéshozókat egy adott ország, szervezet migrációval kapcsolatos jogi, társadalmi normáinak kidolgozásában. Példa erre az uniós Nyugat-Balkán-politika.

Migráció – Nyugat-Balkán

2015 fordulópont a migrációs trendek alakulásában. A menekültek és migránsok a nyár végén induló és az őszy folyamán eszkalálódó, minden korábbinál nagyobb léptékű beáramlása miatt a nyugat-balkáni útvonal az Európa előtt álló kihívás központi kérdésévé vált. 2015 folyamán közel 700 000 ember kelt át Törökországból Görögországba¹⁶, akiknek többsége a Nyugat-Balkánon keresztül utazott Közép- és Észak-Európába. E térség tehát stratégiai jelentőségű terület (volt/van) önmagában és az EU számára is.¹⁹

A Nyugat-Balkán országai földrajzilag és történelmileg szerves részét képe/z/ték/ik Európának, ahogyan Catherine Asthon fogalmazott még 2010-ben Szarajevóban: „A nyugat-balkáni országoknak a nemzetek európai családjába való integrálása továbbra is a demokratikus és egységes

Európa építésének útjában álló egyik utolsó kihívás”.²⁰

Annak az Európának, amely Nyugat- és Közép-Európán túl integrálta Görögországot, Romániát és Bulgáriát. Az európai egység, mint biztonságpolitikai „objektum” igényli, hogy Európa térképén ne legyenek lyukak és biztonsági kockázatot jelentő területek. Ez az útvonal egyébként 2012-ben lett népszerű „átjáró” az EU-ba, amikor a schengeni vízumkorlátozások enyhültek öt balkáni országban (Albánia, Bosznia-Hercegovina, Montenegró, Szerbia és Macedónia Volt jugoszláv Köztársaság). A vízummentes utazás biztosítása az uniós integrációs politika egyik sarokköve a nyugat-balkáni országok számára, és a térség európai perspektívájának fontos része. Az emberek közötti kapcsolatok elősegítése fokozza az üzleti lehetőségeket, és a térségben élőknek esélyt ad az EU jobb megismerésére. A vízummentes utazás azonban csak akkor lehetséges, ha a szükséges biztonsági követelmények teljesülnek. A vízumkönnyítő intézkedésekhez ezért visszafogadási megállapodások társulnak a korábban említett öt országgal, amelyek célja pont az, hogy elősegítsék az illegális bevándorlók hazaküldését.²¹

Sok és sokféle együttműködési forma, program²² van az EU és e régió országai között. Az országok különböző gazdasági fejlettségi és integrációs mutatókkal rendelkeznek, de egy dologban sok a hasonlóság. A régióban élő embereket ma már nem a múlttal, hanem a jövővel kapcsolatos kérdések foglalkoztatják. „Hogyan fogunk növekedni a balkáni gazdaságok a válság utáni Európában? Egy évtizednyi háború és forrongó nacionalizmus után hogyan lehet fenntartani a multikulturális intézményeket akkor, amikor vezető európai politikusok szájából hangzik el, hogy a multikulturalizmus halott? Hogyan lehet a háború beszüntetése érdekében hozott

2. ÁBRA A NYUGAT-BALKÁN¹⁷

intézményi rendelkezéseket a közös jövő tényleges garanciájává alakítani?”²³

Az európai kulturális sokszínűséget tiszteletben tartó és a közös kulturális örökséget növelő programok, a határokon átnyúló együttműködés támogatása a művészek, kulturális szakemberek és műtárgyak mobilitása révén, valamint a kultúrák közötti párbeszéd – hogy csak néhány példát említsünk – döntő mértékben hozzájárulhat az egész folyamathoz.²⁴ „Minden eddigénél szilárdabb meggyőződése, hogy az új Európa építésére irányuló erőfeszítések kudarcra vannak ítélve, ha nem veszik komolyan figyelembe a kulturális dimenzió mérhetetlen fontosságát”²⁵ Mindez páratlan együttműködést, s főleg toleranciát kíván.

A térség konfliktusai ellenére már nem kiemelt válságzóna. Az elmúlt időszakban jelentős konszolidáció zajlott a Nyugat-Balkán országaiiban. Néhány példa: 2006 áprilisában a NATO Bukaresti Csúcstalálkozóján csatlakozott a PfP-hez Bosznia-Hercegovina²⁶, Szerbia és Montenegró is. Koszovó története speciális: 2008. február 17-én kikiáltotta függetlenségét, az EU potenciális tagjelölt országnak tekinti. Szerbia egészen egyedi: az ország parlamentje az egyetlen Európában, ahol nincs euro-szeptikus párt. Szerbiára a deklarált kettősség jellemző, az EU-csatlakozást fontosnak tartják, míg a NATO csatlakozásra nemet mondanak. Ezt a katonai semlegesség kinyilvánításával igyekezett Szerbia hitelessé tenni, de az ország hosszú távú biztonsága igényli a NATO-csatlakozás megfontolását. Szerbia egyébként csatlakozott a Békepartnerséghez (PfP), és ez a kapcsolat kezd intézményesülni.²⁷

A régió belüli határokat nem egyszerű meghúzni, mert a történelmi, földrajzi, politikai, etnikai, vallási, nyelvi határok nem esnek egybe és a régió ütközőzóna. Emellett a szakirodalomban Európa és Közel-Kelet

közötti összekötőkapocsként is megjelölnek.²⁸ Az EU mindezek ellenére, a bővítés tekintetében egységesen kezelte és kezeli a térséget. Ennek oka, hogy a régió országai hasonló jellemzővel bírnak: rendszerváltók és egyben nemzetépítők is, gazdasági teljesítményük jóval az uniós átlag alatt van, a térségben a magas fokú a szervezett bűnözés, hasonló a külpolitikai orientációjuk.²⁹ Az EU nyugat-balkáni politikájának főbb állomásait, fejlődését éppen a bővítéssel kapcsolatos támogatási rendszerén lehetne jól bemutatni. Ezek után természetes, hogy az Unió térséget célzó bővítési elgondolása az erre folyó migrációs folyamatokat megváltoztatja. Hogyan? Egyrészt vonzó az EU kínálta életszínvonal, az ott élők biztonsága, szabad mozgása. Másrészt a kilencvenes évek változásai nyitottabbá tették a nyugat-balkáni térséget (liberális gazdaság, globalizációs folyamatok). Így vonzóbb lett a „balkáni útvonal”. Egyéni, csoportos kapcsolatok rendszerében a törvényes folyamatok mellett virágzásnak indult a szervezett bűnözés, ahol egymásra találtak a helyi bűnöző csoportok, a kibocsátó és célországok szervezett bűnözésének ügynökeivel. A lokális bűnszervezetek és ezek alvállalkozói (sofőrök, taxisok, szállásadók, kommunikációt segítő magánszemélyek) etnikai hovatartozástól függetlenül mindenhol együttműködnek a haszon reményében. A szervezett bűnözői hálózatok a nagy földrajzi kiterjedésű balkáni útvonalrendszeren alakítanak ki hálózatokat és helyezik át tevékenységük súlypontját egyik helyről a másikra rendszeti intézkedések hatására.³⁰

Migrációs nyomás – megvalósult előrelépések

A migráció és a menekültügy területén az EU számos együttműködési projektet finanszíroz az említett országokban.³¹

Korábban a nyugat-balkáni országok felé irányuló migrációs áramlás korlátozott volt, és a migránsok főként a szomszédos országokból érkeztek. A balkáni országok korlátozott számban fogadnak menedékkérőket. A leírt helyzet nem jelenti azt, hogy adott esetben ezek az országok nem válnának célországgá, különösen, ahogy közeledik az uniós csatlakozásuk, jelenleg azonban tranzitországok, azaz az „utat” jelentik a biztonságos élet felé.

2015 májusában az Európai Bizottság benyújtotta az Európai Migrációs Stratégiáról szóló közleményét, mely prioritásként a migránsok csempészei elleni küzdelmet határozta meg. Ehhez kapcsolódik a Bizottság által 2015. május 27-én elfogadott „Az EU cselekvési terve a migráncsempészet ellen (2015–2020)” nevet viselő dokumentum, mely megfogalmazza az e téren az Európai Biztonsági és Migrációs Stratégiák végrehajtásához szükséges konkrét intézkedéseket, és magában foglalja az e Stratégiákban már megállapított kulcsfontosságú intézkedéseket, és azokat az okokat, melyek szükségessé tették ezen intézkedések bevezetését.³² Szükség is volt erre, mert a menekültek és migránsok 2015 nyarának végén induló és az ősz folyamán eszkalálódó, minden korábbinál nagyobb léptékű beáramlása miatt a nyugat-balkáni útvonal problémái az Európa előtt álló kihívás központi kérdésévé vált. 2015 folyamán közel 880 000 ember kelt át Törökországból Görögországba, akiknek többsége ezt követően a Nyugat-Balkánon keresztül továbbutazott Közép- és Észak-Európába.³³

A régióbeli válságkezelésére a Bizottság koordinálásával 11 ország vezetőivel egyetértésben 2015 októberében egy tizenhét³⁴ pontból álló cselekvési tervet készítettek, amely egyebek mellett az információcserére, a menekültek támogatására, a migrációs áramlat közös kezelésére, határigazgatásra,

a csempészek és emberkereskedelem elleni tevékenységre fókuszált, s ezek végrehajtását heti rendszerességgel „nyomon is követték”, azaz a Bizottság koordinációjával a nemzeti kapcsolattartó pontokon keresztül ellenőrzéseket is végeztek. Nem véletlenül, amikor ui. egy ország biztonsága érdekében ugyan, de egyoldalúan dönt valamiről, az dominóhatást válthat ki az útvonal további érintett országaiban. Az Európai Unió számára ma ez jelenti a legsürgetőbb feladatot, hogy helyreállítsák a szabályos határigazgatást ezen az útvonalon. Konkrétan az összes tagállamnak kötelezettséget kell vállalnia arra, hogy felhagy a „továbbáramoltatással”, és ragaszkodik az uniós menekültügyi és határigazgatási szabályok alkalmazásához. „Az Unióba érkező személyeknek tisztában kell lenniük azzal, hogy ha védelemre szorulnak, megkapják azt, de az nem az ő döntésük, hogy az Európai Unión belül erre hol kerül sor. Amennyiben pedig nem jogosultak védelemre, az EU a visszaküldés tilalmára vonatkozó elv maradéktalan tiszteletben tartása mellett intézkedik visszatérésükről.”³⁴

A tavaly még „messze nem közös” intézkedések, az idei év elején rendezettebb képet mutat a válság közös kezelése területén. Jó példa erre, hogy a Közösség költségvetési átcsoportosításokkal rekordidő alatt 10,1 milliárd eurót³⁵ mozgósított a válságkezelésre (2015-2016), s ezt már azok a tagállamok is támogatták, amelyek kritikusak voltak pl. Angela Merkel korábbi kijelentéseivel.³⁶

A bevezetőben felvetett kérdésekre, figyelemmel a helyzet folyamatos változására, nem könnyű a válasz. Véleményem szerint „közös” és hatékony együttműködésre van szükség a Nyugat-Balkán régió országai³⁷ európai uniós csatlakozás eddig elért szintjének megtartásában, erősítésében. Ez közvetve, később közvetlenül segítheti

a migrációs kérdés megoldását. Mindezt, a struktúrák és szabályzók továbbépítésével, állandó ellenőrzésével kiegészítve. Ez azonban nem könnyű feladat. Pl. Macedónia esetében a 2015-ös esztendőben nem ment előre az uniós integráció szinte egy lépést sem. Az év első felében belpolitikai válsaggal küzdött az ország, az Iszlám Állam terrorszervezet több feltételezett tagját keresték, akiket el is fogtak, illetve az ország neve körüli Görögországgal fennálló vita sem hozott semmi megoldást.

Írásommal egyidőben, a térség napjai mozgalmasak és izgalmasak: az uniós tagállamok tárgyalásai, Törökország bevonása, a V4 tanácskozása, EU-csúcs. Ezek után eredmény, hogy az Európai Unió tagjainak két eltérő elgondolása is van a menekültválság kezelésére: a kérdés tisztázásától és a megvalósítás kérdőjeleitől övezett *áthelyezés* vagy *áttelepítés* megoldása, de mind a kettő alapja a résztvevők önkéntessége lenne. Ennek eldöntése azonban a 2016. márciusi EU-csúcs legfontosabb napirendi kérdése lesz.

Mindemellett hosszabb távon még mindig maradt megoldatlan stratégiai kérdés: a jövőben a tömeges migráció biztonsági kihívás vagy lehetőség (lesz) az Európai Uniónak?

A migrációs nyomás kezelésére tett intézkedések kronológiája 2016-ban³⁸

- **február 12.** Az EU a közelmúltban értékelte, hogy Görögország miként alkalmazza a külső határok igazgatása során a schengeni vívmányokat.
- **február 4.** Szíria javára rendezendő londoni adományozói konferenciára készülve megvitatták az ott képviselendő uniós álláspontot.
- **február 3.** A tagállamok megállapodtak a Törökországnak szánt 3 milliárd EUR összegű uniós menekülttámogatási keret finanszírozásáról.
- **január 18.** Külügyek Tanácsa: a Tanács megállapította, hogy minden feltétel teljesült ahhoz, hogy az EUNAVFOR MED Sophia művelet keretében végrehajtható legyen a nyílt tengeren az ENSZ Biztonsági Tanácsának 2240. sz. határozata. A határozat megerősíti a Sophia művelet felhatalmazását arra, hogy a művelet második, nyílt tengeri szakaszában intézkedéseket hozzon a Líbia területéről és part menti vizeiről kiinduló migráncsempészettel és emberkereskedelemmel szemben

Jegyzetek

* Dr. Remek Éva docens, Nemzeti Közszolgálati Egyetem

¹ Deák Péter szerk.: Biztonságpolitikai kézikönyv. Osiris, Budapest, 2007, 187.o.

² Részletesebben I. Éva Remek: The European Union and the „Arab Spring” – what has changed after one year? Szakmai Szemle, Különszám 2012/2., 27–37.o. http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2012_2_spec.pdf Letöltés 2016. február 18.

³ Részletesebben I. Éva Remek: The Syrian crisis: is there a common European response at all? Szakmai Szemle, Különszám, 2013/1., 5-17.o. http://knbsz.gov.hu/hu/letoltes/szsz/2013_1_spec.pdf Letöltés 2016. február 18.

⁴ Az elnevezés, a „Nyugat-Balkán” mint területi egység fogalma az Európai Unió szóhasználatából került át a közhasználatba. Leggyakrabban a volt-jugoszláv tagköztársaságokat – Bosznia-Hercegovinát, Horvátországot, Macedóniát, Montenegrót, Szerbiát és Szlovéniát –, Koszovót, valamint Albániát értik alatta, de egyes vélemények szerint Horvátországot és Szlovéniát fejlettsége mára kiemelte a többi ország közül.

- További részletekért I. Juhász József: Az EU és a Nyugat-Balkán ma. VIII. évf. II. szám 2014.06.07. http://epa.oszk.hu/02000/02090/00021/pdf/EPA02090_mediterran_2014_02_28-35.pdf Letöltés 2016. február 16.
- ⁵ Hautzinger Zoltán–Hegedűs Judit–Klenner Zoltán: A migráció elmélete. NKE, Budapest, 2014. 20.o. http://real.mtak.hu/16634/1/w207.bat_session%3D1164013711%26infile%3D%26sobj%3D8961%26cgimime%3Dapplication%252Fpdf Letöltés 2016. február 18.
- ⁶ I.m. 21. o.
- ⁷ Pl. a „push-pull klasszikus elmélet, a neoklasszikus gazdasági elméletek: makro- és mikro gazdasági modellje, az 1980-as évek új közgazdasági modelljei, a munkaerő-piaci elméletek, kapcsalhálózati megközelítésű elmélet, intézményi elmélet. Részletesebben I. Hautzinger Zoltán–Hegedűs Judit–Klenner Zoltán: A migráció elmélete, Nemzeti Közszerológati Egyetem, Rendészettudományi Kar, 2014. 23-32. o.
- ⁸ 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról (NBS). 37. 1385. o. http://2010-2014.kormany.hu/download/f/49/70000/1035_2012_korm_határozat.pdf Letöltés 2016. február 16.
- ⁹ Uo.
- ¹⁰ NBS i.m.
- ¹¹ Európai Biztonsági Stratégia http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/QC7809568HUC.pdf Letöltés 2016. február 16.
- ¹² Az EU új 2015-2020 időszakra szóló Stratégiája szerint: „Az Európai Bizottság ... közzétette a 2015–2020 közötti időszakra szóló Európai Biztonsági Stratégiát, amely támogatja a tagállamok együttműködését a biztonsági fenyegetések kezelése terén, és fokozza közös erőfeszítéseinket a terrorizmus, szervezett bűnözés és számítástechnikai bűnözés elleni küzdelemben.” További részletekért I. <http://hirlevel.egov.hu/2015/05/02/közzetettek-a-2015-2020-koztotti-idoszakra-szolo-europai-biztonsagi-strategiat/> Letöltés 2016. február 17.
- ¹³ A Belső Stratégia tíz iránymutatása fellelhető a következő anyag 21-30. o. között. A hivatkozott hetedik a 26. oldalon. http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/QC3010313HUC.pdf Letöltés 2016. február 21.
- ¹⁴ Az EU belső Biztonsági Stratégiája. Az Európai biztonsági modell felé. <http://docplayer.hu/363423-Az-europai-unio-belso-biztonsagi-strategiaja.html> Letöltés 2016. február 16.
- ¹⁵ A kommunikáció egész rendszerének átalakulása miatt fontos lenne a globalizáció és a média, illetve a politika viszonyának bemutatása is. Ezen írás keretei között erre nincs lehetőség, de a témáról lásd részletesebben Bayer József–Bajomi-Lázár Péter szerk.: Globalizáció, média, politika – A politikai kommunikáció változása a globalizáció korában Budapest, 2005. MTA PTI.
- ¹⁶ Az Európai Unió Tanácsának feljegyzése. <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=HU&t=PDF&gc=true&sc=false&f=ST%208714%202012%20REV%201> Letöltés 2016. február 17.
- ¹⁷ A migrációs elméletek klasszikus változata: a push-pull migrációs modell. Leírója Ernest George Ravenstein angol-német földrajztudós, katona volt.
- ¹⁸ A Nyugat-Balkán területe közel 264 000 négyzetkilométer. A forrás helye: EP Könyvtár. http://www.europarl.europa.eu/webnp/webdav/site/myjahiasite/users/emartinezdealosmoner/public/pe432.759_hu.pdf Letöltés 2016. február 17.
- ¹⁹ Az európai migrációs stratégia végrehajtása: Eredményjelentés Görögországról, Olaszországról és a Nyugat-Balkánról. http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:P_SCFdl_ybJl:europa.eu/rapid/press-release_IP-15-6324_hu.pdf+&cd=5&hl=hu&ct=clnk&gl=hu Letöltés 2016. február 17.
- ²⁰ Megjegyzés: nem cél a migráns típusok pontos különválasztása, csoportosítása, csupán a migrációs kihívás illegális változatának kockázataira, velejáróira történik utalás. Így pl. Illegal border crossings on the Western

- Balkans route in numbers. 2014-ben 43360, addig 2015-ben 16-szorosa 764038 fő. A részletek elérhetők: <http://frontex.europa.eu/trends-and-routes/western-balkan-route/> Letöltés 2016. február 17.
- ²¹ Európai Parlament: „Nyugat-Balkán: egy egységesebb Európa felé?” PE 432.759 http://www.europarl.europa.eu/webnp/webdav/site/myjahiasite/users/emartinezdealosmoner/public/pe432.759_hu.pdf Letöltés 2016. február 17.
- ²² L. erről bővebben Az EU vízümpolitikája és a nyugat-balkáni országok In. Európai Parlament: „Nyugat-Balkán: egy egységesebb Európa felé?” i.m. 11-12.o.
- ²³ L. részletesen A csatlakozási eszközök fejezetben .Remek Éva: Az EU bővítés biztonságpolitikai aspektusai tanulmányát. In.: CSDP & Magyarország Kézikönyv (szerk.: Túrke András István – Besenyő János – Wagner Péter), HM Honvéd Vezérkar Tudományos Kutatóhely, Zrínyi Kiadó, 2015.
- ²⁴ Gallup: Balkan Monitor Insights and perceptions: voices of the Balkans 6.o. http://www.esiweb.org/enlargement/wp-content/uploads/2009/02/2010_Summary_of_Findings.pdf Letöltés 2016. február 21.
- ²⁵ A kultúra, az oktatás nagy jelentőséggel bír a térségben, hiszen pl. az erőforrásokat így lehet fejleszteni, s a múltbeli sérelmek leküzdése is könnyebb ezen utak mentén. http://www.europarl.europa.eu/webnp/webdav/site/myjahiasite/users/emartinezdealosmoner/public/pe432.759_hu.pdf Letöltés 2016. február 18.
- ²⁶ Wolfgang Petritsch szavai. Uo. 56.o.
- ²⁷ Továbbá friss: Bosznia-Hercegovina 2016. február 15-én hivatalosan is beadta az európai uniós csatlakozási kérelmét.
- ²⁸ „A PpP program története és jelentősége - I. rész.” Policy. 2013. május 23. <http://www.policy.eu/kulpolitika/2013/05/23/a-partnerseg-a-bekeert-program-tortenete-es-jelentosege-i-resz/>
- ²⁹ Lőrinczné Bencze Edit: Az európai uniós bővítések elmélete és gyakorlata a horvát csatlakozás tükrében. Aposztróf Kiadó, 2013. 93.
- ³⁰ I.m. 95-100. o.
- ³¹ Migrációs tendenciák napjainkban (szerk.: Tarrósy István – Glied Viktor – Vörös Zoltán), Pécs, 2014, 286.o. A tanulmány példaként említi a 2007-es esztendő, amikor az albán-görög határról az embercsempészet fő csomópontja áttevődött a görög-macedón határon keresztül a macedón-szerb és a macedón-koszovói térségre. http://idresearch.hu/userfiles/File/eia/eia_migrtend_vfinal.pdf Letöltés 2016. február 20.
- ³² Ennek részleteit a Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai gazdasági és Szociális bizottságnak és a Régiók Bizottságának – A migrációval kapcsolatos általános megközelítés alkalmazása az Európai Unióval szomszédos keleti és délkeleti régiókra. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:52007DC0247> Letöltés 2016. február 18.
- ³³ Részletesebben I. A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, A TANÁCSNAK, AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK ÉS A RÉGIÓK BIZOTTSÁGÁNAK, COM(2015) 285 final Európai Tanács Az Európai Unió Tanácsa, A migrációs nyomás kezelése az EU-ban <http://www.consilium.europa.eu/hu/policies/migratory-pressures/>, Letöltés 2016. február 18.
- ³⁴ Európai Bizottság sajtóközleménye: Az európai migrációs stratégia végrehajtása: A Bizottság jelentése a Görögországban, Olaszországban és a Nyugat-Balkánon elért eredményekről. Brüsszel, 2016. február 10., 2.o. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-269_hu.htm Letöltés 2016. február 18.
- ³⁵ A pontokba szedett cselekvési terv részletesen I. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5904_hu.htm http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5904_hu.htm Letöltés 2016. február 20.
- ³⁶ Az Európai Bizottság Sajtóközleménye: az európai migrációs stratégia végrehajtásáról i.m. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-269_hu.htm Letöltés 2016. február 18.

- ³⁷ EC:EU budget for the refugee crisis http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/eu_budget_for_the_refugee_crisis_20160210_en.pdf Letöltés 2016. február 20.
- ³⁸ Kitekintő.hu MTI: Junker: A történelem Merkelt igazolja majd.
http://kitekinto.hu/europa/2016/02/17/junker_a_tortenelem_merkelt_igazolja_majd/#.Vsi90kCTXPY Letöltés 2016. február 20.
- ³⁹ A térség uniós integrációjának állapotáról I. Remek Éva: Az EU bővítés biztonságpolitikai aspektusai tanulmányát. In.: CSDP & Magyarország Kézikönyv (szerk.: Törke András István–Besenyő János–Wagner Péter), HM Honvéd Vezérkar Tudományos Kutatóhely, Zrínyi Kiadó, 2015 – megjelenés alatt
- ⁴⁰ Az Európai Tanács és az Európai Unió Tanácsának intézkedései sorrendben
<http://www.consilium.europa.eu/hu/policies/migratory-pressures/history-migratory-pressures/> Letöltés 2016. február 18.